

твої ідентичність. Влади не треба боятися, але за діяльність обраних тобою політиків мусиш нести персональну відповідальність. Відстоювання власних інтересів ти повинен здійснювати максимально відкрито і прозоро, чітко дотримуючись встановлених правил. Вищим суддею є громада, а приховування правди від суспільства і вповноважених ним органів урядування вважається злочином.

Компромісу між цими двома системами цінностей та етичними програмами бути не може. У місті керує або шериф, або банда. Носій правил-понять почувається в компанії пристойних людей ніяково і дискомфортно. Герой Булгакова Шаріков вважав професора, у домі якого він жив, справжнім тираном і щиро прагнув отримати свободу від ненависних йому правил та умовностей. Так само нестерпним є існування людини цивілізованої в середовищі шарікових. Необхідність засвоювати їхню мораль і дотримуватися їхніх правил є найстрашнішим аспектом такого поневолення, оскільки пов'язана з втратою головної вартості порядної людини – гідності.

Європа не одразу прийшла до панування тих норм і цінностей, які сьогодні складають основу її ідентичності. Намагання окреслити простір демократії, свободи, верховенства права і сприяти його поширенню політичними засобами є феноменом післявоєнної європейської самосвідомості. Розширення ЄС є практичною реалізацією цієї настанови, дещо відмінної від первісного варіанту Євросоюзу, заснованого з метою отримання спільних вигод і економічних переваг.

Специфіка нинішнього моменту полягає в тому, що Україна опинилася в центрі стратегічних інтересів одночасно і Росії, і Європи. Росія вступила у фазу чергового «збирання земель» і оголосила мобілізацію всіх носіїв правил-понять з метою реалізації нового імперського проекту. Європа зацікавлена у розширенні простору, на якому діють правила-закони, але

не готова брати на «перевиховання» тих, у чиїх моральних якостях вона не впевнена. Росія обіцяє різноманітні блага і погрожує всіма можливими санкціями, домагаючись нашого входження в «руссійський мір». Європа висуває умови і застереження, вимагає підтвердження вірності певним принципам і цінностям, перш ніж дати згоду на входження України в європейський простір.

Але не ці зовнішні чинники мають бути для нас визначальними. Для того, щоб відповісти на питання «куди йдеш?», треба спершу дати відповідь на інше – «хто ти?». Мусимо визначитися, за якими правилами нам жити вільно і природно, а які несуть для нас неволю і національну загибель. Що нам ближче – «Руська правда» Ярослава Мудрого і Конституція Пилипа Орлика, чи опричнина Івана Грозного і більшовицька ВЧК?

Втім, відповідь шукати слід не в історії, а в душах сучасників. І давати її треба не словом, а ділом. Себто, по-європейськи.

1. Богдан Гаврилишин: Людство й Україна потребують іншої життєвої філософії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2012/07/18/6969085/>. 2. Данилевський Н. Я. Россия и Европа. – М., 1991. – 574 с. 3. Донцов Д. Дух нашої давнини. – Дрогобич: Відродження, 1991. – 342 с. 4. Липа Ю. Призначення України. – Львів: Просвіта, 1992. – 270 с. 5. Маркс К. Разоблачення дипломатической истории XVIII века // Вопросы истории. – 1989. – № 1–4. 6. Френсіс Фукуяма: Помаранчева революція була попередженням для всього світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/person/2012/07/24/107466/>. 7. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? // Полис. – 1994. – № 1. – С. 33–48. 8. Хвильовий М. Україна чи Малоросія?: Памфлети. – К., 1993. 9. Шпенглер О. Закат Европы. – Т. 1. Гештальт и действительность. – М.: Мысль, 1993. – 668 с.

УДК 35.075.74(477)

Світлана Савойська

Механізми взаємодії між центральними та місцевими органами влади у сфері мовної політики

У статті розглядаються конструктивні і деструктивні механізми взаємодії між центральними органами влади сусідніх держав та місцевою владою на території Української держави у сфері мовної політики на різних етапах її історико-політичного розвитку.

Ключові слова: центральні органи влади, місцева влада, мовна політика, етапи історико-політичного розвитку.

The paper discusses constructive and destructive mechanisms of interaction between the central authorities of neighboring countries and local authorities in the state in Ukrainian language policy at various stages of its historical and political development.

Keywords: central government, local government, language policy, stages historical and political development.

Мовна політика, яка проводилася центральною владою сусідніх держав на захоплених українських землях у різні періоди, була конструктивною і деструктивною. Колоніальні влади Польщі, Росії, Угорщини та Румунії нав'язували українському народу власну мовну політику: вони гальмували розвиток українського народу, забороняли культуру, релігію, рідну мову. Метою статті є аналіз конструктивних і деструктивних механізмів взаємодії між центральними органами влади сусідніх держав та місцевою владою на захоплених українських землях у сфері мовної політики, а також втручання у внутрішні справи Української держави іноземних держав.

Автор аналізує праці таких вчених, як В. Гейченко, І. Дзюба, І. Діак, Я. Ісаєвич, С. Караванський, В. Ключевський, Ю. Кузьменко, О. Майборода, Л. Масенко, Ю. Мосенкіс, Л. Нагорна, І. Огієнко, О. Прицак, Р. Смаль-Стоцький, О. Субтельний, О. Шахматов та ін.

З'ясовано, що центральна влада Великого Литовського князівства на захоплених українських землях проводила конструктивну мовну політику, яка відповідала принципу: старого не руйнуємо, а нового не вводимо. Якщо зважити, що Велике Литовське князівство називали Литовсько-Руською державою, а будь-яка мова є гарантом національного і державного самозбереження, то мовну політику на цьому етапі можна визначити як комплекс конкретних заходів, які спрямовувалися на захист української культури та її інтересів. Оскільки культура України вважалася більш розвиненою, то південноруська мова, що розвивалася на основі церковнослов'янської і народнорозмовної мов, у Великому Литовському князівстві виконувала функції ділової офіційної мови. На цьому етапі, який можна назвати періодом становлення південноруської літературної мови, вона виконувала комунікативну та об'єднавчу функцію [10, с. 7–10].

Отже, мовна політика – це повсякденне розв'язання мовних проблем, які відповідають реальним потребам громадян та їхнім мовним очікуванням. Це конструктивна, прогнозована і зважена мовна політика держави, спрямована на регулювання мовного питання, видання пільгової навчально-методичної, наукової та художньої літератури; розробку програм, створення словників, вдосконалення правопису; на захист офіційної (державної) мови, розвиток і поширення її в усіх сферах суспільного життя та в усіх регіонах країни. Мовна політика, за теорією Л. Нагорної, має бути спрямована на збереження міжгрупової рівноваги в суспільстві, забезпечення ефективного міжкультурного і міжмовного зв'язку, створення найсприятливіших умов для функціонування державної мови, дотримання прав мовних меншин [4].

Мовна політика польської влади на території України була деструктивною і конфліктною за характером. Польська влада забороняла українській спільноті користуватися рідною мовою в урядових та релігійних установах, у навчальних закладах, які польський уряд переводив спочатку на двомовний, а з часом на одномовний режим, де переваги мала польська мова. Українську (руську) мову на цьому етапі захищали та поширювали православні міщани, які створювали при церквах і монастирях братські школи, де мали можливість навчатися сироти й діти з бідних родин. Руська мова польською владою поступово витіснялася із судів, діловодства, адміністративного вжитку та церкви. Незважаючи на такий стан речей, руська мова продовжувала розвиватися на приватному рівні: вона вбирала всі місцеві та іншомовні елементи, поступово відходила від церковнослов'янської мовної традиції. На Запорозькій Січі, яка була військовим центром України, всі документи, військові правила, команди, листування здійснювалися руською (староукраїнською) мовою [3].

На початку XVI ст. окремі українські землі завойовує Московське князівство і проводить жорстку русифікаційну мовну політику, яка у другій половині XVII ст., після Переяславської угоди, ще більш посилюється. Московія всі свої зусилля спрямовувала на те, аби знищити місцеву українську владу, яка продовжувала боронити українську мову та національну культуру. Боротьба між центральною та місцевою владою в Україні ще більш посилювалася під час правління Петра I та Катерини II, які наказували переглядати всі листи, грамоти, книги, написані староукраїнською мовою, та вилучати з них все те, що відрізняло її від російської мови. Російські імператори не бажали миритися з існуванням української автономії у будь-якому вигляді. Вони намагалися викоринити все те, що їм нагадувало про існування української культури – назви поселень, вулиць, сіл, міст, а також імена і прізвища. Центральна влада Російської імперії забороняла українцям вживати такі назви, як «українець», «Україна», а з часом – «малоросійський» та «Малоросія». Останню назву було замінено на «Південь Росії». На цьому етапі, що розпочався у другій половині XVI ст. і який ми називаємо козацьким, посилюється наступ на українську мову, культуру і державність. Він закінчився тим, що у другій половині XVIII ст. в Україні не залишилося жодного українськомовного навчального закладу, було запроваджено російську мову і правопис в усіх сферах життєдіяльності, зокрема в церкві, театрі, музиці, у видавничій справі, освіті тощо. Більше того, російські імператори знищили всі місцеві органи Української держави – Гетьманат, Запорозьку Січ та адміністративну систему, що суперечило проголошеним на словах братнім і дружнім відносинам між двома слов'янськими народами

та їхніми культурами. Наприкінці XVIII ст. значна частина зросійщеної української інтелігенції змушена була використовувати російську мову, у той же час українська вважалася лише мовою села та малоосвічених верств населення. За словами І. Діяка, українська мова використовувалася лише в побуті та народній творчості, а освічені представники старшини дивилися на неї як на провінціалізм без майбутнього [2, с. 48].

Відтак, мовні проблеми в Україні розпочалися тоді, коли її терени потрапили в пряму залежність від сусідніх держав, які їй нав'язали власну мовну політику. Тому в першій половині XIX ст., коли українські землі були розділені між Австрією та Російською імперією, навчальних закладів з українською мовою навчання, за винятком окремих приватних, практично не існувало. На цьому етапі, який увійшов в історію української державності як «Національне відродження...», українську мову і культуру відроджувала українська інтелігенція: історики, письменники, вчені, фольклористи, священики, діячі культури, археологи тощо. У другій половині XIX ст. Росія на території України проводить жорстку колоніальну мовну політику: Валувським циркуляром та Емським указом було заборонено друкувати книжки українською мовою та ввозити їх з-за кордону, використовувати українську мову в театрі, музиці, літературі, науці, церкві тощо. Мовна політика російської влади щодо українського народу, його мови і культури дещо пом'якшилася під час Першої російської революції, що відбулася у 1905–1907 рр. Українська інтелігенція на цьому етапі все-таки змогла добитися від центральної влади певних поступок: РАН визнала українську мову літературною, було дозволено відкривати українськомовні навчальні заклади, кафедри української мови, історії, географії, українознавства, бібліотеки, театри, друкарні, газети, журнали тощо. Цього домоглася група українських депутатів, яка входила до першої і другої Російських Дум. Але по закінченні революції настали часи реакції: російська влада анулювала всі українські навчальні заклади, закрила журнали, друкарні, бібліотеки, театри, заборонила український правопис, все діловодство було переведено на російську мову тощо. Мовну політику заборон було відновлено при розумінні того, що повна втрата рідної мови для українського народу може призвести до втрати національної ідентичності, а у подальшому – до загибелі нації. В цьому контексті буде доречним згадати думку Л. Нагорної, згідно з якою мовна проблема для України не тільки і не стільки гуманітарна, скільки геополітична [7, с. 245].

Австрійські імператори, на відміну від російських, проводили на українських землях лояльну мовну політику: вони дозволяли українській спільноті відкривати школи і навчатися рідною мовою.

На Буковині проводилася деструктивна мовна політика: тут насаджувалася німецька, а згодом румунська мови. На відміну від австрійського законодавства, румунське на українських землях не передбачало жодного випадку офіційного використання української мови. Мовна політика Румунії, яку вона проводила на території Буковини і Бессарабії, практично нічим не відрізнялася від мовної політики Росії, яка вважала українців етнографічною групою росіян, подібно як Румунія вважала буковинців українізованими румунами, які втратили рідну мову. Тобто румунська влада вважала, що в Північній Буковині та Бессарабії мешкають не українці, а слов'янізовані румуни. Тому на цій території України румунська мова була проголошена державною. У зв'язку з цим на роботу в державні установи приймалися ті, хто знав

румунську мову. У той же час українська мова в державних органах заборонялася. На Північній Буковині було закрито всі українські школи, гімназії, кафедри (у Чернівецькому університеті), культурно-освітні товариства, накладено заборону на ввезення українських книжок і музичних творів [5]. Відтак, мовна політика центральної влади Румунії на українських землях була спрямована на поширення румунської мови в освітній сфері, тобто на обов'язкове відвідування буковинцями шкіл лише з румунською мовою навчання, що призвело до занепаду українських шкіл та української мови.

На момент входження Закарпаття до складу Чехо-Словаччини тут майже всі школи були з угорською мовою навчання, а 60% мешканців регіону були взагалі неписьменними. У порівнянні з мовною політикою Румунії та Австро-Угорщини, мовна політика Чехо-Словаччини щодо української мови була лояльною. Незважаючи на те, що Чехо-Словаччина у Закарпатському краї проголосила чеську мову державною, вона поступово збільшувала кількість освітніх навчальних закладів як чеською, так й іншими мовами [7, с. 239].

Мовна політика на наступному етапі, яка проводилася на території України радянською владою, була спрямована на знищення національних мов і культур та зближення націй. КПРС закривала українськомовні навчальні заклади, відкривала двомовні або російськомовні, де мову навчання пропонувалося обирати. Більше того, українська мова вважалася необов'язковою для вивчення, оскільки у вищих навчальних закладах вступні іспити та навчання, за невеликим винятком, проводилися російською мовою. Незгодних з такою мовною політикою центральна влада СРСР звинувачувала у буржуазному націоналізмі, депортувала за межі України або кидала за ґрати. Часто під такі мовно-політичні переслідування потрапляли письменники, юристи, вчені, священики, історики, митці та ін., яких звинувачували у державній зраді. Український народ не міг відкрито виступити на захист своїх прав, власної історії, української мови, літератури і культури, оскільки за це радянська влада переслідувала. З цієї причини ЦК КПРС зняв з посади Першого секретаря ЦК КПУ П. Шелеста, якого було звинувачено у захисті національних інтересів, мовних і культурних прав українців, а також у м'якості, місцевому патріотизмі та потуранні українському націоналізму [1, с. 30].

В. Щербицький, на відміну від свого попередника, був лояльнішим до центральної влади, жорстоко придушував дисидентів та в офіційному спілкуванні послідовно послуговувався російською мовою. Взаємодія місцевої і центральної влади у сфері мовної політики на території України «налагодилася» з користю для останньої. Центральна і місцева влади діяли в унісон до доби перебудови, яка була проголошена у середині 80-х рр. минулого століття. Мовна політика М. Горбачова була лояльною щодо національних меншин та місцевої влади в Україні. Це дало можливість наприкінці 80-х рр. минулого століття ухвалити закон «Про мови в Українській РСР», який проголосив українську мову єдиною державною (офіційною) в Україні. Політика М. Горбачова сприяла звільненню республік СРСР, зокрема й України, від мовно-культурної та колоніальної залежності. Після розколу Радянського Союзу з'явилося п'ятнадцять вільних і незалежних держав, зокрема й Україна [9].

Таким чином, механізми впливу центральної влади Польщі, Росії, Угорщини, Румунії та СРСР на місцеву владу України майже нічим не відрізнялися – це були різного роду утиски, залякування, шантаж, звинувачення, заборони і таке ін. На відміну від цих держав Литовське князівство, Австрія і

Чехо-Словаччина проводили на території окупованої України лояльну мовну політику: вони дозволяли відкривати школи з українською мовою навчання, кафедри у вищих навчальних закладах тощо.

З проголошенням незалежності України розпочався наступний (п'ятий) етап, який можна назвати посттоталітарним. На цьому етапі незалежна Українська держава успадкувала від уже неіснуючого СРСР всі мовно-політичні проблеми, які були пов'язані з усілякими заборонами, що торкалися тлумачення історії формування і розвитку українського народу, а також його мови та культури.

Центральна влада Росії, як правонаступниці СРСР, і до цього часу не може змиритися з тим, що вона назавжди втратила Україну. У зв'язку з цим Москва продовжує шантажувати українську владу в економічних, мовно-політичних та інших питаннях. Щоб повернути Українську державу до союзу з Росією, остання готова захищати власні інтереси в Україні усіма можливими і неможливими засобами. Співпраця між Україною і Росією на сучасному етапі, на думку О. Майбороди, не може бути плідною хоча б тому, що вона не віщує Україні відчутної користі через наявність у Росії комплексу зверхності щодо України, який є основним гальмом на шляху до рівноправного співробітництва, але якого Росія навряд чи здатна позбутися [8, с. 88–95].

Що стосується механізмів взаємодії між польською та українською владами, то всі ті негаразди, які існували у минулому, наразі подолано. На сучасному етапі між двома державами існує взаєморозуміння і дружня співпраця, яка допомагає українському народу, хоч і повільно, але рухатися у напрямку Європейського Союзу. Натомість, центральну владу України мають насторожити стосунки, які склалися між місцевою владою Закарпаття та Угорщиною, яка розповсюджує у цьому регіоні закордонні паспорти, популяризує історію своєї держави, угорську та русинську мови [6], яка наразі визнана регіональною.

Не безпроблемними є відносини між владою України і Румунії, яка намагається «розв'язати» мовну проблему на Буковині з користю для себе. Ця держава продовжує забезпечувати мешканців цього регіону румунськими паспортами, нав'язує українцям Буковини румунську мову, запевняючи їх у тому, що вони за походженням є румунами. Влада Румунії через певні організації, які діють у цьому регіоні, домоглася, щоб румунська мова на Буковині була визнана регіональною.

Не менше проблем у сфері мовної політики існує між владою України і Росії, яка через проросійські політичні сили України нав'язує українському народу російську мову в якості офіційної (90-ті рр. минулого століття), другої державної (друга половина 90-х рр. до 2006 року), регіональної (2006–2012 рр.) в усіх областях Півдня і Сходу держави. Все це звужує комунікаційний простір для функціонування української мови, яку і до цього часу не достатньо вживають у сферах бізнесу, кіно, торгівлі, військової справи, засобах масової інформації тощо.

Щоб виправити ситуацію з українською мовою, необхідно:

- не допускати втручання іноземних держав у таку делікатну сферу України, як мова;
- захищати мовно-комунікаційний простір України більш відповідально;
- передбачити покарання для тих політиків, які розколюють Українську державу за мовно-культурною ознакою;
- більш відповідально ставитися до сфери мовного права, добре обдумувати та прогнозувати мовну ситуацію на майбутнє;

– ухвалювати ті законопроекти, які не розколюють Українську державу, а об'єднують;
 – захищати на державному рівні мовно-культурний простір караїмів, гагаузів, ромів та інших народів, які знаходяться на межі зникнення;
 – не гальмувати розвиток української мови, а надати їй можливість поширюватися на Сході та Півдні держави.

1. *Дзюба І.* Інтернаціоналізм чи русифікація? – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2005. – 336 с. 2. *Діак І.* Українське відродження чи нова русифікація?: Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти. – К.: Гранослов, 2000. – 304 с. 3. *Ісаєвич Я.* Мовний код культури [Електронний ресурс] / Ісаєвич Я. – Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/istkult2/ikult211.htm>. 4. *Кузьменко Ю.* Історія української мови в конспектах Юрія Кузьменка: навчальний посібник. – К.: Університетське видавництво “Пульсар”, 2003. – 123 с. 5. *Парфенов О.* Досвід діяльності державних, суспільно-політичних

організацій Румунії щодо підтримання зв'язків з діаспорою, відстоюванню її інтересів та його врахування в етнополітиці України (на прикладі румунської меншини в Україні) / Етнополітологія в Україні: здобутки, проблеми, перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – 27–28 вересня 2003 р. – К.: Світогляд, 2004. – С. 172, 175. 6. *Макара М., Мигзович І.* Карпатські русини в контексті сучасного етнополітичного життя // Український історичний журнал. – 1994. – № 1. 7. *Нагорна Л.* Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. – К.: Світогляд, 2005. – 315 с. 8. *Майборода О.* Користь і сентименти в українсько-російських відносинах / Україна та Росія: потенціал взаємодії та співробітництва. Збірник наукових праць. – К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України. – К., 2010. – № 4. – 208 с. 9. *Савойська С.* Розпад СРСР: парад суверенітетів // Пам'ять століть. – Листопад – грудень, № 6 (88). – 2010. – С. 34–43. 10. Українські землі у складі Румунії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://school.xvatit.com/index.php?title>.

УДК 159.922.4:323.113(=161.2)

Наталія Стефаненко

Етнічна ментальність як фактор адаптації українців за кордоном

Розглядається етнічна ментальність як глибинний рушійний чинник самоорганізації етнічної групи. Досліджується ментальне підґрунтя зовнішньої міграції українців. Відслідковується роль ментального досвіду в адаптації українців за кордоном.

Ключові слова: етнічна ментальність, самоорганізація, міграція, адаптація, ментальний дефіцит.

We considered ethnic mentality as a deep driving factor of self-organization of an ethnic group. We investigated the mental background of foreign migration of Ukrainians. We established the role of mental experience in adaptation of Ukrainians abroad.

Keywords: Ethnic Mentality, Self-organization, Migration, Adaptation, Mental deficiency.

Зовнішня міграція українців на сьогодні набула рис виразно системного характеру, що дозволило розглядати її як чітко окреслений потужний прояв соціальної самоорганізації і закономірно викликало появу цілої низки досліджень, насамперед соціологічного спрямування. З огляду на це і задля подальшого поглиблення розуміння місця і ролі феномена міграції українців в загальному процесі націєтворення доречним видається розгляд глибинно-психологічних механізмів даного явища, а саме дослідження ментального підґрунтя української міграції.

Ментальність як глибинно-психічний феномен й етнічна ментальність як конкретний його вияв у межах української етнічної спільноти досліджується активно і різнопланово (А. Бичко, Р. Додонов, О. Лозова, М. Слюсаревський, В. Храмова, М. Юрій та ін.). Різноплановість накопиченого матеріалу відкриває можливості для об'ємного розгляду феномена ментальності, а існуючий масив дозволяє виокремити ряд виразних характеристик етноментальності, які видаються значущими в контексті розгляду заявленої теми. Упродовж існування етнічної спільноти ментальність виступає як латентний регулятор її активності. Наприклад, автоматизм вибору способу розв'язання життєво важливих ситуацій на рівні етнічної групи можна розглядати як прояв ментального рівня саморегуляції, як механізм оптимального розподілу життєвих ресурсів групи. Завдяки цьому, зокрема, забезпечується тяглість етногенезу. Варто виокремити трансформуючу роль ментальності в ході самоорганізації етнічної групи – на глибинному рівні відбувається інтеграція досвіду етнічної групи як складної нелінійної соціальної системи через індивідуальний досвід кожного елемента даної системи в ментальне поле колективного досвіду. Активність ментальності має практично всеохоплюючий характер, включаючи афективний, когнітивний та поведін-

ковий рівні відкритого соціального утворення, проявляючись в автоматизмах активності окремої людини і групи на цих трьох рівнях.

Ментальний вплив, чітко прослідковуючись в активності її носіїв, зумовлює специфіку вибору стратегії і тактики адаптації групи до системних викликів. Оскільки процеси самоорганізації відкритої складної соціальної системи підпорядковуються принципу оптимального розподілу життєвих ресурсів у ході вибору шляхів підтримання стану динамічної рівноваги, групою автоматично обираються найменш енерговитратні, як правило, максимально наближені до ментально зафіксованого досвіду подолання ситуації внутрішнього напруження.

Внутрішня напруга ментального рівня може розглядатись і як прояв ментального дефіциту – дефіциту ментального досвіду, необхідного для успішного подолання викликів зовнішнього середовища чи внутрішніх проявів етногенезу. Ментальний дефіцит, у свою чергу, долається через сенситивну частину групи, в якій процеси колективного несвідомого переломлюються через особисту життєву ситуацію.

Можна припустити, що не тільки особливості ментальної напруги, але і стратегія, і тактика її подолання так само мають ментальні особливості. Оскільки ментальність яскраво проявляє себе в кризові періоди етногенезу, її розгляд видається доречним через виразні форми етнічної активності, прикладом якої в повній мірі може слугувати міграція.

Вже поверховий огляд характеру української міграції дозволяє розглядати її як прояв природної самоорганізації складної системи. Мається на увазі наявність чітко фіксованої динаміки формування структурних утворень – від переважно стихійних потоків міграції другої половини 1990-х рр. до мережі громадських організацій першої половини 2000-х, причому характерним видається сам факт